

देवकोटाको 'प्रमिथस' र सेलीको 'प्रमिथस अन्वाउन्ड' को तुलनात्मक अध्ययन ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र सङ्काय

अन्तर्गत रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस नेपाली विभाग,

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको

प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

सूर्य प्रसाद चापागाईं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस

प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौं

२०६९

शोध निर्देशक
भगवानचन्द्र उपाध्याय
उपप्राध्यापक

देवकोटाको 'प्रमिथस' र सेलीको 'प्रमिथस अन्वाउन्ड' को तुलनात्मक अध्ययन ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र सङ्काय

अन्तर्गत रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस नेपाली विभाग,

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको

प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

सूर्य प्रसाद चापागाईँ

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस

प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौँ

२०६९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस
प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौं ।

शोधनिर्देशकको सिफारिस

रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पसका छात्र श्री सूर्य प्रसाद चापागाईंले देवकोटाको 'प्रमिथस' र सेलीको 'प्रमिथस अन्बाउन्ड' को तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्न सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६९/०४/२८/०९

.....
भगवानचन्द्र उपाध्याय
नेपाली विभाग
रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस
प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस
प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौं ।

स्वीकृति - पत्र

नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि श्री सूर्य प्रसाद चापागाडैले पेस गर्नुभएको देवकोटाको 'प्रमिथस' र सेलीको 'प्रमिथस अन्बाउन्ड' को तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

.....
भगवानचन्द्र उपाध्याय
(शोधनिर्देशक)

.....
सीताराम अधिकारी
(वाह्यपरीक्षक)

.....
राम प्रसाद ज्ञवाली
(विभागीय प्रमुख)

मिति : २०६९/०५/०६/०४

कृतज्ञता ज्ञापन

देवकोटाको 'प्रमिथस' र सेलीको 'प्रमिथस अन्बाउन्ड' को तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको परिपूर्तिका निमित्त श्री भगवानचन्द्र उपाध्यायका कुशल निर्देशनमा तयार पारिएको हो । आफ्नो कार्यव्यस्तताका बावजुद शोधकार्य सम्पन्न गर्न अनवरत रूपले सहयोग र सुझाव सहित निर्देशन गर्नुहुने गुरु भगवानचन्द्रप्रति आभार प्रकट गर्दछु । प्रस्तुत विषयमा शोधकार्य गर्न अनुमति प्रदान गर्नुहुने तत्कालीन विभागीय प्रमुख श्री तुलसीमान श्रेष्ठज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । शोधपत्रको समुचित मूल्याङ्कनका लागि स्वीकृति प्रदान गर्नुहुने वर्तमान विभागीय प्रमुख श्री रमेश कुमार भट्टराईज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्नु म आफ्नो कर्तव्य ठान्दछु ।

नेपाली साहित्यका शिखरपुरुष तथा महाकवि देवकोटाद्वारा रचित **प्रमिथस** महाकाव्यका बारेमा अध्ययन गर्ने जमर्को गर्दा उक्त महाकाव्यमाथि अहिलेसम्म शोधकार्य नगरिएको पाइएकाले उक्त काव्यलाई पश्चिमी आदिस्रोतसँग जोडेर तुलनात्मक अध्ययन गर्दा सान्दर्भिक हुने र जिज्ञासु पाठक वर्ग पनि यसबाट लाभान्वित हुन सक्ने ठानिएको छ । यसै जागृतिलाई कार्यरूप दिन **प्रमिथस** महाकाव्यलाई सेलीकृत **प्रमिथस अन्बाउन्ड** नाटकसँग तुलना गरेर अध्ययन गर्ने क्रममा देवकोटाको 'प्रमिथस' र सेलीको 'प्रमिथस अन्बाउन्ड' को तुलनात्मक अध्ययन शीर्षक चयन गर्न सहयोग गर्नुहुने सहप्राध्यापक श्री रमेश प्रसाद भट्टराईप्रति पनि म कृतज्ञ छु ।

स्नातकोत्तर तहमा अध्यापन गर्नुहुने गुरुहरूबाट प्राप्त सहयोग, सद्भावप्रति म कृतज्ञ छु । शोधकार्यका क्रममा सामग्री सङ्कलन गर्न अमूल्य समय प्रदान गरी गुन लगाउनुहुने नेपाल-भारत पुस्तकालय, मित्रद्वय गोविन्द काफ्ले र रामप्रसाद निरौलालाई धन्यवाद दिन्छु ।

अध्ययन कार्यका लागि अनवरत रूपमा पारिवारिक वातावरण मिलाई सदैव अग्रगामी प्रेरणा दिनुहुने मेरा पूजनीय माता श्रीमती यसोदा चापागाईँ तथा पिता स्व. श्री विष्णु प्रसाद चापागाईँप्रति म सधैं ऋणी रहने छु ।

शोधकार्यका क्रममा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण व्यक्ति तथा संस्थालाई पनि धन्यवाद दिन्छु । अन्त्यमा, यस शोधकार्यको समुचित मूल्याङ्कनका लागि रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस नेपाली विभाग समक्ष पेस गर्दछु ।

समूह : रात्रि
त्रि.वि. क्रमाङ्क : ४६
त्रि. वि. दर्ता नं. : ३६४९३ - ९०
शैक्षिक सत्र : २०६५/६६

शोधार्थी

.....
सूर्य प्रसाद चापागाईं
रत्न राज्यलक्ष्मी क्याम्पस
प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौं
२०६९

मिति : २०६९/०४/२५/०५

सङ्क्षेपीकृत शब्दावली

सङ्क्षिप्त शब्द

पूर्ण रूप

इ.	-	इश्वरी
इ.पू.	-	इसा पूर्व
ऐ.	-	ऐजन
चौ. सं.	-	चौथो संस्करण
छै. सं.	-	छैठौँ संस्करण
त्रि.वि.	-	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
दो. सं.	-	दोस्रो संस्करण
नं.	-	नंबर
पी.बी.	-	पर्सो विस्सी
प्रका.	-	प्रकाशित
पृ.	-	पृष्ठ
वि.	-	विक्रम
वि. सं.	-	विक्रम संवत्
संस्क.	-	संस्करण
सम्पा.	-	सम्पादक

विषय अनुक्रम

पहिलो परिच्छेद

शोध परिचय

१.१ शोध परिचय	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ शोधकार्यको उद्देश्य	३
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.५ शोधकार्यको प्रयोजन	२६
१.६ शोध विधि	२६
१.७ शोधको शोधपत्रको रूपरेखा	२६
१.८ सन्दर्भ सामग्री	२६

दोस्रो परिच्छेद

देवकोटा र सेलीका लेखकीय व्यक्तित्वको अध्ययन

२.१ तुलनात्मक साहित्य सिद्धान्त	२७
२.२ देवकोटा र सेलीका लेखकीय व्यक्तित्वको अध्ययन	३०
२.२.१ देवकोटाको लेखकीय व्यक्तित्व	३०
२.२.२ सेलीको लेखकीय व्यक्तित्व	३२
२.३ निष्कर्ष	३५

तेस्रो परिच्छेद

देवकोटाको प्रमिथस महाकाव्य लेखनको पृष्ठभूमि

३.१ काव्य र नाटक विश्लेषण	३८
३.१.१ महाकाव्य	३८

३.१.२ नाटकको सिद्धान्त	४५
३.२ देवकोटाको प्रमिथस महाकाव्य लेखनको पृष्ठभूमि	५१
३.२.१ काव्ययात्राको चरण विभाजन तथा अन्तिम चरणको प्रवृत्ति	५३
३.३ निष्कर्ष	५६

चौथो परिच्छेद

'प्रमिथस' र 'प्रमिथस अन्बाउन्ड' बिच तुलनात्मक अध्ययन

४.१ प्रमिथस महाकाव्य	५८
४.२ प्रमिथस अन्बाउन्ड नाटक	६५
४.३ विश्लेषण खण्ड	६८
४.३.१ 'प्रमिथस' र 'प्रमिथस अन्बाउन्ड' मा समान र असमान पक्ष	६८
४.३.१.१ समानता	७४
४.३.१.२ असमानता	७५
४.४ निष्कर्ष	७८

पाँचौँ परिच्छेद

देवकोटामा परेको सेलीको प्रभाव

देवकोटामा परेको सेलीको प्रभाव	७९
-------------------------------	----

छैटौँ परिच्छेद

उपसंहार

प्रमुख सन्दर्भ सूची

क. पुस्तक	८२
-----------	----

ख. पत्रिका	८४
ग. इन्टरनेट	८५

परिशिष्ट

क) प्रमिथसले ज्युसप्रति गरेको छल	८६
ख) महाकविद्वारा आर्यघाटमा रचित 'प्रमिथस' कविता	८६
ग) काफ्काद्वारा रचित प्रमिथस सम्बन्धी पुरावृत्त	८८
घ) गेटेद्वारा प्रमिथस शीर्षकमा रचित कविता	८९
ङ) पूर्वीय आचार्य भामह र दण्डीद्वारा गरिएका महाकाव्यका परिभाषा	९३
च) डेमोगोर्गनका अन्तिम भनाइहरू	९४